

Кириченко О.В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СУТНІСТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ

Однією із складових спеціальної протидії злочинності є оперативно-розшукова протидія, яка складається з виявлення та оперативно-розшукового запобігання злочинам, виявлення осіб, що готують вчинення злочинів або їх вчинили. Пріоритетним напрямом протидії злочинам, у тому числі й оперативно-розшукової протидії, є запобігання злочинам (профілактика, попередження та припинення). Запобігання злочинам передбачає такі форми, які визнані стримувати особу від наміру вчинити злочин або доведення злочинного умислу до кінця.

На наш погляд, на сьогодні існують деякі проблеми щодо визначення оперативно-розшукової протидії злочинам.

По-перше, на сьогодні в теорії оперативно-розшукової діяльності відсутнє чітке визначення поняття «оперативно-розшукова протидія злочинам». Це зумовлено різним трактуванням поняття «протидія злочинності», а також реформуванням кримінально-процесуального та оперативно-розшукового законодавства України, у зв'язку з чим призвело до звуження змісту оперативно-розшукової протидії злочинам.

По-друге, ефективно протидіяти злочинності можливо лише при умові удосконалення нормативної бази. На сьогодні відсутній нормативний акт, який би регулював суспільні відносини щодо протидії злочинності. В Україні діє ряд законів щодо протидії та недопущення вчинення злочинності (злочинів), зокрема: від 30.06.1993 р. «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», від 15.02.1995 р. «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», від 28.11.2002 р. «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом», від 20.03.2003 р. «Про боротьбу з тероризмом», від 07.04.2011 р. «Про засади запобігання і протидії корупції», від 20.09.2011 р. «Про протидію торгівлі людьми» тощо. Тому, на наш погляд, необхідно прийняття Закону України «Про протидію злочинності», де необхідно на законодавчому рівні визначити сутність категорії «протидія злочинам», у тому числі й «оперативно-розшукова протидія злочинам» як різновид протидії злочинам.

По-третє, у зв'язку з реформуванням кримінально-процесуального та оперативно-розшукового законодавства України у 2012 році, не має чіткого розмежування таких категорій як «негласна слідча (розшукова) дія» та «опе-

ративно-розшуковий захід».

Негласні слідчі (розшукові) дії є різновидом слідчих (розшукових) дій, проте відомості про факт та методи їх проведення не підлягають розголошенню. Проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб (ч.ч. 1, 2 ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України)). Зі змісту зазначених норм випливає, що негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів за матеріалами кримінального провадження.

У Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» відсутнє визначення поняття оперативно-розшукового заходу та чітке визначення переліку оперативно-розшукових заходів.

Відповідно до нормативно-правових актів МВС України, оперативно-розшукові заходи – це заходи зі спеціально встановленими Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» і КПК України порядком та умовами їх проведення оперативними підрозділами з метою попередження, виявлення і припинення злочинів та виявлення причин і умов, що сприяють їх учиненню; розшуку осіб, які переховуються від органів розслідування, суду або ухиляються від відбування покарання, установлення безвісно зниклих осіб; забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу або сприяють оперативно-розшуковій діяльності, беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів.

До відкриття кримінального провадження повинні бути здійсненні оперативно-розшукові заходи щодо документування злочинних дій особи або групи осіб, а з моменту встановлення фактів злочинної діяльності фігурантів та відкриття матеріалів кримінального провадження повинні здійснюватися негласні слідчі (розшукові) дії. Відповідно до відомчих нормативно-правових актів МВС України, після відкриття матеріалів кримінального провадження проведення оперативно-розшукових заходів заборонено.

Відповідно до ст. 41 КПК України, оперативні підрозділи правоохоронних органів здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора. Під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Співробітники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора.

Вчетверте, недосконалість норм чинного законодавства України, нормативно-правових актів МВС України та відсутність методик здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема:

– не в повному обсязі норми Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» відповідають нормам чинного Кримінального проце-

суального кодексу України. В Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» повинно бути наданий чіткий перелік оперативно-розшукових заходів відповідно до КПК, а також розкрито їх сутність. Види оперативно-розшукових заходів повинні бути ідентичними видам негласних слідчих (розшукових) дій;

– відсутність алгоритмів дій щодо здійснення негласних слідчих (розшукових) дій. На наш погляд, повинна бути міжвідомча Інструкція МВС, СБУ, Генеральної прокуратури України, в якій би розкривалися питання щодо організації та тактики здійснення окремих негласних слідчих (розшукових) дій.

На наш погляд, оперативно-розшукова протидія злочинам – це діяльність оперативних підрозділів правоохоронних органів, яка полягає у виконанні гласних та негласних форм та методів оперативно-розшукової діяльності, та яка спрямована на виявлення та запобігання злочинам; встановлення осіб, що готують або вчинили злочин; розшуку осіб, які переховуються від органів розслідування, суду або ухиляються від відбування покарання, установлення безвісно зниклих осіб; забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу або сприяють оперативно-розшуковій діяльності, беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів

Структурними компонентами оперативно-розшукової протидії злочинам є:

1) виявлення та усунення (нейтралізація) причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів, та виявлення осіб, схильних до вчинення злочинів, і здійснення оперативно-розшукових заходів щодо недопущення вчинення злочинів зазначеною категорією осіб (оперативно-розшукова профілактика);

2) виявлення осіб, у яких виник намір вчинити злочин, та здійснення оперативно-розшукових заходів щодо відмови цієї особи від вчинення злочину (оперативно-розшукове попередження);

3) виявлення фактів готування до злочину та недопущення вчинення злочинів на стадії готування або замаху на злочин (припинення злочинних проявів);

4) виявлення фактів вчинення латентних злочинів та осіб, що їх вчинили;

5) розшук осіб, які переховуються від органів розслідування, суду або ухиляються від відбування покарання, установлення безвісно зниклих осіб;

6) забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу або сприяють оперативно-розшуковій діяльності, беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів.